

Kulturförvaltningen

Kulturnämnden

Handläggare:
Sörås Staflin Pia

Samrådsyttrande- Detaljplan för Vaksala kyrkskola, Vaksala 3:1

Förslag till beslut

Kulturnämnden föreslås besluta

att till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat yttrande avseende detaljplan för Vaksala kyrkskola, Vaksala 3:1

Sammanfattning

I samrådsförfarande för detaljplan för Vaksala kyrkskola, Vaksala 3:1 leder kulturförvaltningens samlade bedömning ur kulturarvsperspektiv till följande förslag till justeringar av planförslaget:

- Den befintliga skolbyggnaden bör anges som ”särskilt värdefull” enligt PBL 8 kap. 13 § i planbeskrivningen och förses med rivningsförbud och skyddsbestämmelser istället för de föreslagna varsamhetsbestämmelserna.
- Tillkommande byggnader bör i första hand uppföras fristående från den befintliga skolbyggnaden. Om intresset av en sammankopplad länga överväger, bör passagens utformning ytterligare regleras i detaljplanen.

Ytterligare en kulturarvsaspekt är namngivning, vilket inte behandlas i detaljplaner. En framtida förskola bör dock bära namnet Vaksala kyrkskola för att upprätthålla kontinuitet.

Ärendet

Plan- och byggnadsnämnden har beslutat sända ut ett detaljplaneförslag för Vaksala kyrkskola, Vaksala 3:1. Synpunkter på förslaget lämnas senast 5 juli. Kulturförvaltningen har fått remisstiden förlängd till 30 augusti 2019.

Planens syfte är att möjliggöra en förskola för åtta avdelningar, vilket motsvarar platser

för 144 barn. Planen möjliggör uppförande av tillbyggnader i en våning i anslutning till Vaksala kyrkskola. Planens syfte är även att skydda och bevara befintlig skolbyggnad samt att säkerställa att tillbyggnader får en utformning med hög arkitektonisk kvalitet och volymer som är anpassade till omgivningen. Detaljplanen omfattar området kring Vaksala kyrkskola. Planläggningen innebär att markanvändningen ändras från allmänt ändamål och kulturområde till skola.

Detaljplanen utgör i sin helhet del av ett riksintresseområde för kulturmiljövården, Vaksala C36, och utgör också en sk värdekärna i ett kommunalt kulturmiljöområde. Riksintresset motiveras dels av omfattande fornlämningsmiljöer, dels av ett välbevarat sockencentrum där planområdet är en del. Det är med avseende på det kulturarv som sockencentrum utgör som kulturförvaltningen gör nedanstående bedömning och förslag till justering. Fornlämningsbilden påverkas inte av planförslaget.

Sockencentrum i jordbruksbygd utgjordes från medeltiden och framåt vanligen av ett antal administrativa och sociala funktioner centrerade kring kyrkobyggnaden. Ofta förekommande funktioner var, framför allt från 1600-talet och framåt, prästgård, klockargård, skola, sockenstuga och sockenmagasin, så småningom lanthandel och ibland tingshus. Vaksala sockencentrum har till sin struktur och karaktär förblivit relativt oförändrat trots närheten till Uppsala. Tät bebyggelse har närmast sig det gamla sockencentrum, och motorvägen anlagts intill, vilken förvisso kan anses till del negativt för det kulturhistoriska värdet. Samtidigt förstärker närheten till den växande staden och siktlinjerna från motorvägen upplevelsevärdet av det bevarade sockencentrum i stadens kontext. Miljön, som har ett påtagligt tidsdjup med den låga bebyggelsen invid kyrkan med sin höga synliga spira, kan upplevas av många i närområdet och av förbipasserande. Bevarade fornlämningsmiljöer, åker och naturmark i en barriär mellan Sockencentrum/Kyrkbyn och omgivande Brillinge, Sala backe och Årsta förstärker intrycket av en ålderdomlig utsparat miljö och ett kulturarv med högt värde.

I förslaget till detaljplan behandlas de kulturhistoriska värdena i planområdet på flera sätt, med goda ambitioner att både bevara och utveckla. Planens syfte, vid sidan av att möjliggöra en förskola, är att skydda och bevara den befintliga skolbyggnaden från 1872/1912 (vilken beskrivs som "ett landmärke") samt att säkerställa att tillbyggnader får en utformning med hög arkitektonisk kvalitet och volymer som är anpassade till omgivningen. Ansökan om rivningslov har tidigare avslagits. I planbeskrivningen poängteras att mycket höga krav ställs på anpassning av ny bebyggelse och ett antikvariskt utlåtande har producerats.

Kulturförvaltningen anser att detaljplanens ambitioner är goda ur ett kulturarvs-perspektiv och innehåller positiva inslag och ställningstaganden för Vaksala kyrkby/sockencentrum som ett värdefullt kulturarv. Den gamla trädgården intill skolan ska bevaras, och de föreslagna nya byggnaderna är väl placerade i planområdet. Den befintliga skolan bör bevaras enligt planen och tillkommande byggnadsvolymer ska underordna sig och respektera den äldre skolbyggnaden. Att området utvecklas med en ny årsring som är en samhällsfunktion rimmar väl med begreppet "sockencentrum".

Kulturförvaltningen vill dock göra några påpekanden avseende planens utredningar och skrivningar som berör kulturarvsaspekten. Det antikvariska utlåtandet anger att det befintliga skolhuset är "till stor del förvanskat" och endast har ett visst miljöskapande och samhällshistoriskt värde. En sådan bedömning kan ifrågasättas, eftersom byggnadens kulturhistoriska värde ska ses i ett perspektiv som poängterar dess kontext – ett "landmärke" i sockencentrum med för betraktaren mycket tydliga drag av 1910-talets estetik – spröjsade fönster, liggande panel och plåttak. Att byggnaden i vissa detaljer förändrats genom åren torde vara av underordnad betydelse

för det totala kulturhistoriska värdet. Det poängteras att byggnadens ”volym, fasader och plan är kvar sedan 1912” – således exakt det som möter betraktaren – och det som kommer att påverkas av planförslaget. Det relativt svaga framskrivandet av byggnadens kulturhistoriska värde tycks ha motiverat att den i planförslaget endast fått varsamhetsbestämmelser (där den viktiga takbeklädnaden inte behandlas) och inte skyddsbestämmelser inklusive rivningsförbud.

Vidare saknar det antikvariska utlåtandet en konsekvensanalys av planförslagets tillkommande bebyggelse. Förslaget anger att två nya huskroppar ska kopplas samman, och anslutas genom glasad passage till den befintliga skolbyggnaden. Sådan åtgärd förvanskar den gamla skolans fasad, och är inte heller passande i strukturellt hänseende, då den inte längre blir ett fristående ”landmärke”. En sådan sammanhängande byggnadsrad får anses som främmande i kulturmiljön. Att föreslå en *glasad* passage för att tydliggöra årsringen och ge transparens mot omgivningen är lovvärt, men det kan ifrågasättas om det är genomförbart i bygglovssituationen med tanke på byggnadens framtida användning. Då passagen inte regleras genom planbestämmelse vare sig till volym eller material är det risk att en framtida passage blir en helt annan än den i planbeskrivningens idéskiss presenterade.

Sammanfattningsvis leder kulturförvaltningens samlade bedömning ur kulturarvsperspektiv till följande förslag till justeringar av planförslaget:

- Den befintliga skolbyggnaden bör anges som ”särskilt värdefull” enligt PBL 8 kap. 13 § i planbeskrivningen (exempelvis på s. 4 i skrivningen om miljöpåverkan) och förses med rivningsförbud och skyddsbestämmelser istället för de föreslagna varsamhetsbestämmelserna.

- Tillkommande byggnader bör i första hand uppföras fristående från den befintliga skolbyggnaden. Om intresset av en sammankopplad länga överväger, bör passagens utformning ytterligare regleras i detaljplanen.

Ytterligare en kulturarvsaspekt är namngivning, vilket inte behandlas i detaljplaner. En framtida förskola bör dock bära namnet Vaksala kyrkskola för att upprätthålla kontinuitet.

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Direktör, chef för kulturförvaltningen

Planhandlingar finns att hämta på:

<https://bygg.uppsala.se/samhallsbyggnad-utveckling/detaljplanering/detaljplaner-oppna-for-synpunkter/>

eller

<https://bygg.uppsala.se/samhallsbyggnad-utveckling/detaljplanering/avslutade-samrad-eller-granskning-2019ny-sida/>

Bilaga Samrådsyttrande – detaljplan för Vaksala kyrkskola, Vaksala 3:1

Kulturnämnden

Plan- och byggnadsnämnden

Handläggare:
Sörås Staflin Pia

Samrådsyttrande - detaljplan för Vaksala kyrkskola, Vaksala 3:1 (PBN 2017-002094)

Kulturnämnden har tagit del av rubricerade planförslag och vill utifrån en samlad bedömning ur kulturarvsperspektiv till följande förslag till justeringar av planförslaget:

- Den befintliga skolbyggnaden bör anges som ”särskilt värdefull” enligt PBL 8 kap. 13 § i planbeskrivningen (exempelvis på s. 4 i skrivningen om miljöpåverkan) och förses med rivningsförbud och skyddsbestämmelser istället för de föreslagna varsamhetsbestämmelserna.

- Tillkommande byggnader bör i första hand uppföras fristående från den befintliga skolbyggnaden. Om intresset av en sammankopplad länga överväger, bör passagens utformning ytterligare regleras i detaljplanen.

Ytterligare en kulturarvsaspekt är namngivning, vilket inte behandlas i detaljplaner. En framtida förskola bör dock bära namnet Vaksala kyrkskola för att upprätthålla kontinuitet.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson

Ordförande

Samuel Lundström

Nämndsekreterare